

Stichting Historisch Museum Hazerswoude

DE HAZELIER

28^e jaargang, nr 122, januari, februari, maart 2024

Beleving van de religie deel 2.

Kees van Niekerk

De scheiding van het christelijke geloof in Hazerswoude

Op 3 oktober 1574 (450 jaar geleden) werd de belegering van Leiden opgeheven. De geuzen voeren triomferend binnen en alom werd hutsput uitgedeeld aan de uitgemergelde Leidenaren. De Staatsen (aanhangers van de republiek) waren weer de baas over Leiden en omgeving. Het was gedaan met de katholieke godsdienst. Door de reformatie werden vernieuwingen in de kerk doorgezet.

Uitval op de Boshuyserschans (bron afbeelding: Wikipedia)

De macht en invloed van de steden werden groter, ook op het platteland. In Leiderdorp, Koudekerk en Alphen werden beelden en schilderijen in kerken vernield. Kerkelijke bezittingen werden gebruikt om predikanten mee te betalen. In Hazerswoude-Dorp bekeerden de meeste mensen zich tot het nieuwe geloof. Aan de Rijndijk bleven velen trouw aan het oude geloof. Na inneming van Den Briel op 1 april 1572 werd de kerk van Hazerswoude-Dorp overgenomen door de hervormers. Rondtrekkende dominees verzorgden de kerkdiensten totdat in 1592 dominee A. Montanus als de eerste predikant in Hazerswoude-Dorp werd aangesteld.

Met de Hervorming namen de nieuw-gezindten ook de kerk van Koudekerk in gebruik. In 1581 kreeg het dorp een predikant: Cornelis Brakel.

Rijke inwoners van Hazerswoude-Dorp werden in 1657 aangeslagen voor de bouw van een nieuwe protestantse kerk. De oude, voorheen katholieke kerk, was te bouwvallig geworden. Ook katholieke inwoners moesten aan de bouw meebetalen. Wie niet wilde meebetalen, kon een verbeurdverklaring van zijn bezittingen verwachten.

Het vervolgt op blz. 3

Vrijwillige brandweer Hazerswoude

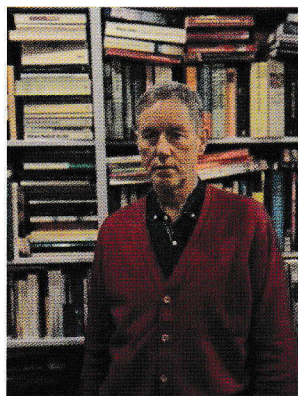
De expositie over de vrijwillige brandweer van Hazerswoude is op grootse wijze geopend waarbij ook de burgemeester mevrouw Liesbeth Spies aanwezig was. De expositie is interessant voor jong en oud met veel foto's en film. De expositie wordt goed bezocht.

Toekomstige expositie zal over de ruilverkaveling gaan.

De voorbereidingen zijn reeds begonnen. Wij vragen mensen met kennis en/of documenten en foto's zich te melden via de mail: conservator@museumhazerswoude.nl. Het zou fijn zijn als wij een interessant verhaal kunnen maken en foto's van vóór de ruilverkaveling kunnen tonen.

De molenfietstocht

Op 6 april a.s. zal de samen met St. PRéT ontwikkelde molenfietstocht bij de Rietveldse Molen publiek worden. De fietstochtbeschrijving zal ook verkrijgbaar zijn in het museum. Wethouder van Toerisme, Relus Breeuwsma zal de folder als eerste in ontvangst nemen.

*Leon van der Werf
Bron foto: Museum
Hazerswoude*

Leon van der Werf
voorzitter

Vervolg van de voorpagina

Na de Reformatie was er een wettelijk verbod op de openbare uitoefening van het rooms-katholieke geloof. In Holland en Zeeland was de Nederduits gereformeerde religie erkend als officiële godsdienst. In Hazerswoude ging de teruggang van de rooms-katholieke kerk en opkomst van het protestantisme gepaard met de vorming van diverse geloofsstromingen, zoals Wederdopers, Lutheranen, Remonstranten, Contraremonstranten. Het is opvallend dat de Oude Rijn als scheidslijn fungeerde tussen het katholieke en protestantse geloof: ten noorden is men overwegend protestant geworden en ten zuiden is men voornamelijk rooms-katholiek gebleven. Zoeterwoude-Dorp en Hazerswoude-Dorp zijn echter min of meer gemengd geworden.

Scheiding van het geloof als gevolg van een verschillende interpretatie

In Hazerswoude-Dorp waren de voornaamste protestantse kerkgemeenschappen: het Hervormd Kerkgenootschap, de Remonstrantse Gemeente en het Gereformeerd kerkgenootschap. Het was allerm minst pais en vree met één leer voor alle kerkgangers. De 'gereformeerden' en de remonstranten raakten binnen de kerk in Hazerswoude steeds verder uit elkaar. De gereformeerde leer werd leidend en de remonstranten werden uit de Gereformeerde kerk gezet. De remonstranten stichtten in Hazerswoude een remonstrantse gemeente. Andere godsdiensten konden alleen nog maar minder zichtbaar worden beleden. Deze onrust zorgde in Hazerswoude voor minder collectegeld.

Kerkgemeenschappen hebben blijkbaar vaker de neiging uit elkaar te gaan, dan tot elkaar te komen. In 1961 kwam een proces op gang waarin samenwerking tussen Hervormde gemeenten en Gereformeerde kerken (van 1892) werd gezocht. Uiteindelijk leidde dat in de 21e eeuw tot de PKN (Protestantse Kerk in Nederland), waardoor een aantal kerkelijke gemeenten zijn gefuseerd. Andere kerkelijke gemeenten werden wel onderdeel van de PKN, maar bleven plaatselijk zelfstandig en gebruiken de naam Hervormde gemeente of Gereformeerde kerk. Een definitief samengaan is vooralsnog niet aan de orde.

De katholieken moesten om hun geloof te belijden ondergronds gaan. Geldboetes, verbanning en gevangenschap stonden bij het volgen van de H. mis en dergelijke "paepsche stoutigheden en superstitiën" (bijgelovige praktijken). De katholieken konden een beetje vrijheid kopen in hun schamele schuur- en zolderkerkjes. De baljuw en schouten wilden de "paepsche stoutigheden" tegen betaling oogluikend wel door de vingers zien.

Na de Reformatie ontstond een parochie, bestaande uit Zoeterwoude-Rijndijk, Leiderdorp, Hazerswoude-Dorp, Hazerswoude-Rijndijk, Koudekerk, de Groenendijk, de Oostbuurt, Oudshoorn en een deel van Alphen. De katholieken van de Rijndijk en Koudekerk kwamen in het begin bijeen op de zolder van een boerderij, die dichtbij de latere "Zwaantjeskerk" moet hebben gestaan.

Waarschijnlijk ontleent de Papenvaart deze naam aan het feit dat katholieken (papen) het pad naast de vaart gebruikten om naar hun (schuil)kerk te gaan. Deze vaart kruist de Rijndijk vlakbij de plaats waar beide Michaëlkerken hebben gestaan.

Bron foto:
www.vaardorphetrietveld.nl/blog/papenpad-en-papenvaart

De katholieken van de Rijnstreek werden bediend door reizende priesters. Pastoor Duck liet in 1652 in het Zwaantje een kerkje bouwen en in de Groenendijk een "capel". Dit was een gewelfde kelder tegenover de huidige Scheepjeskerk staande boerderij "De Steenenpoort", Rijndijk 45. Omstreeks 1700 zorgde pastoor De Rotte dat de Zwaantjeskerk werd gebouwd.

Boerderij "De Steenenpoort" in Hazerswoude-Rijndijk

Bron foto: Museum Hazerswoude

Vrijheid van godsdienst

De Franse Revolutie was voor de katholieken van de Lage Landen een zegen. Zij wilden na enige eeuwen van achterstelling ook die *Liberté* (vrijheid) en *Egalité* (gelijkheid). Die vrijheid van godsdienst kwam er. De scheiding van kerk en staat betekende voor de calvinisten het verlies van hun

bevoorrechte positie. Men werd toleranter ten opzichte van andere godsdiensten. De katholieken van Hazerswoude-Dorp wilden een eigen pastoor hebben. De protestanten wilden na de Reformatie geen rooms-katholieke kerk meer in het Dorp. Nu konden zij dit niet meer tegenhouden. In 1796 werd de gesloten kerk van de Doopsgezinde Gemeente, de mennonieten, gekocht. Deze kerk werd gereed gemaakt voor de katholieke eredienst. Met de wijding van deze kerk waren de katholieken niet meer genoodzaakt om aan de Rijndijk naar de kerk te gaan.

Omstreeks 1824 werd de "Statie van den Rijndijk" gesplitst. Er ontstonden twee zelfstandige parochies:

- Koudekerk, in de Oostbuurt van Hazerswoude aan de Hoge Rijndijk (de H. Michaël; 't Zwaantje);
- Leiderdorp, in de Westbuurt van Hazerswoude aan de Groenendijk. Bij de oprichting van de zelfstandige statie werd de St. Nicolaaskerk omgedoopt tot St. Bernarduskerk. In 1968 werden de parochies H. Michael en H. Bernardus samengevoegd. In de Rhynenburch werd in 1977 een nieuwe kerk, Het Anker, gebouwd. In 2002 werden de parochies van de H.H. Engelbewaarders en de H. Michaël en H. Bernardus samengevoegd. Sinds 2011 behoren rooms-katholieken uit Koudekerk, Hazerswoude, Benthuizen en Alphen aan den Rijn tot de H. Thomasparochie.

De verschillen tussen katholieken en protestanten

De tegenstellingen tussen het rooms-katholicisme en het protestantisme zijn niet uit de hemel komen vallen. Het speelde al meerdere eeuwen. Beide religies hebben zich de afgelopen eeuwen specifiek ontwikkeld waarbij de schrille tegenstellingen duidelijk naar voren kwamen. Nergens werd er in de wereld zoveel ruzie gemaakt als over het geloof. Hopelijk zien we elkaar terug in de hemel (als er een hemel bestaat)

Bronnen:

<https://www.scholieren.com/verslag/samenvatting-geschiedenis-hoofdstuk-ix-de-kerk-gaat-uit>

<https://www.nieuwelan.nl/nieuws/de-heerlijkheid-van-alfen-strategisch-alphen.html>

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Beeldenstorm>